

Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἰταλοὺς ἐπὶ Μεδίκων.

«Ἡ φιλοκαλία, λέγει ὁ ἱππότης Βουφλέρος, εἶναι ἡ ἀφῆ τῆς εὐφυίας.» Ὁ δρισηδὸς οὗτος εἶναι τῷ ὄντι εὐφύεστατος, ἀλλ' οὐδὲν πλέον.

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ φιλοκαλίας, ἄδικον ἤθελεν εἶναι νὰ μὴ παραθέσωμεν καὶ γυναικειῶν τινα δρισηδόν. Πρόχειρον ἔχομεν τὸν τῆς Κ. Στάελ, καθ' ἣν «φιλοκαλία εἶναι ἡ γνῶσις τῶν ἀληθινῶν καὶ μονίμων σχέσεων.» Τὸν τοιοῦτον δρισηδόν τῆς γαλάτιδος σιβύλλης, ἐξηγοῦντα *obscura per obscuris* μετὰ τῆς προσκρούσεως ταπεινότητος ὁμολογοῦμεν ὅτι οὐδόλως ἐνόησαμεν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι οἱ περὶ φιλοκαλίας γνωματεύσαντες εἰσὶ διηρημένοι εἰς δύο ἀντιμέτωπα στρατόπεδα· οἱ μὲν θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς φυσικὸν τι καὶ αὐθύπαρκτον δώρημα, οἱ δὲ ὡς ἀπλοῦν προῖον ἐπιστήμης καὶ ἐμπειρίας. Πρὸ τινων ἐτών κραταιὸς πόλεμος εἶχεν ἐγερθῆ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν θεολόγων περὶ τοῦ ἀκαθῶδους φυτοῦ, ἐξ οὗ συνίστατο ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιτεθεὶς στέφανος. Οἱ μὲν ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ ἅγιος στέφανος ἦτο ἐκ συνήθων ἀκαθῶν· οἱ δὲ οὐδαμῶς τῆς Παλαιστίνης εὐρίσκοντες σήμερον τοιαύτας, ἤθελον αὐτὸν ἐκ βράμνων, ἐνῷ ἄλλοι ἀπεφαινοντο ὅτι ἐπλέχθη ἐκ κλάδων ἀκακίας, ἣν οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν ἀκακίαν, καὶ ἕτεροι, μὴ στέργοντες τὰς ἀκάνθιας, ἤθελον αὐτὸν ἐκ θαλασσίου σχοίνου. Ἡ φιλονεικία ἐφαινετο ἀδιέξοδος, ἀλλ' ἀγαθὸς τις χριστιανὸς κατῴρθωσε νὰ συμβιβιάσῃ πάσας τὰς διαμαχομένας γνώμας ἀποφανθεὶς ὅτι ὁ στέφανος τοῦ Ἰησοῦ «συνίστατο ἐκ παντοίων ἀκαθῶδων φυτῶν συνδεδεμένων διὰ θαλασσίου σχοίνου.» Τὸ αὐτὸ εὐσεβὲς καὶ διαλλακτικὸν ἔργον ἐπιχειροῦντες καὶ ἡμεῖς, τολμῶμεν νὰ δρίσωμεν τὴν φιλοκαλίαν «τὸ μετὰ λόγου αἶσθημα τῶν καλλωνῶν τῆς τέχνης καὶ τῆς φύσεως.»

Ἐνομάσαμεν τὴν φιλοκαλίαν αἶσθημα, διότι ὁ πολλὰ ἐπιστάμενος ἀλλ' οὐδὲν αἰσθανόμενος ἔσται αἰείποτε ψυχρὸς τεχνίτης καὶ ἄδικος τεχνικρῆς· προσθέσαμεν δὲ μετὰ λόγου, διότι ὁ ζωνῶς αἰσθανόμενος ἀλλ' οὐδὲν ἐπιστάμενος θέλει ὑποπέσει ἐξ ἄπαντος εἰς πολλὰς ἀτοπίας καὶ ἀνωμαλίας, ὅτε μὲν μεταιωρίζομενος ὡς ἀετὸς, ὅτε δὲ ἔρπων χαμαὶ ὡς κοχλίαις. Τὸ αἶσθημα ἄνευ τῆς ἐπιστήμης εἶναι ὁδηγὸς τυφλός, πολλάκις ἀπατῶν καὶ ἐνίοτε παρασύρων εἰς κρημνοὺς καὶ ἀβύσσους· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη, ὁσάκις δὲν θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος, ἀδυνατεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, αἱ δὲ κρίσεις αὐτῆς δύνανται μὲν νὰ ὦσιν ἀκριβεῖς καὶ ὀρθαί, ἀλλὰ, περιοριζόμεναι εἰς μόνην τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων μένουσιν ἐπιπόλαιαι.

Ἄν παραδεχθῶμεν τὸν ἀνωτέρω δρισηδόν, δυνάμεθα ἴσως νὰ ἐξηγήσωμεν δι' αὐτοῦ καὶ τὰς διαφορὰς καὶ ποικιλίας τῆς αἰσθητικῆς, αἵτινες

ἀπαντῶνται κατ' ἐποχάς, κατ' ἔθνη καὶ κατὰ ἄτομα, ἀποδίδοντες αὐτὰς εἰς τὴν ἄνισον διανομὴν τῶν δύο στοιχείων, ἅτινα ἀπαρτίζουν κατ' ἡμᾶς τὴν φιλοκαλίαν τοῦ αἰσθήματος δηλ. καὶ τῆς ἐπιστήμης. Οὕτω παρ' Ἑβραίοις τὸ αἶσθημα, ἄμοιρον ἐπιστήμης, ἐνέπνεε τοῖς προφήταις τὰς καταπληκτικὰς αὐτῶν εἰκόνας καὶ αἰσιατικὰς ὑπερβολὰς· πολὺ βραδύτερον ἐν Ῥώμῃ, ἀκμαζούσης τῆς ἐπιστήμης καὶ χαλαρωθέντος τοῦ αἰσθήματος, ἀνεφάνησαν τὰ ἀνεπίληπτα ἀλλ' ὅπως οὖν ψυχρὰ ἀριστουργήματα τοῦ Κικέρωνος καὶ Ὀρατίου. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι τινὲς εὐτυχέστεροι αἰῶνες, ἢ μᾶλλον ἐπέλαμψαν παρ' ἐνὶ μόνῳ λαῷ εὐτυχεῖς τινὲς ἡμέραι, καθ' αἷς τὰ δύο συστατικὰ τῆς φιλοκαλίας, τὸ αἶσθημα καὶ ἡ γνῶσις, συνεκεράσθησαν μετὰ τοσαύτης πρὸς ἄλληλα ἀρμονικῆς ἀναλογίας, ὥστε ἀπετέλεσαν ἐν ἀδαιρέτον ὄλον, τὸ *ιδαικὸν καλόν*, τὸ ἅπαξ μόνον ἐνσαρκωθὲν παρ' ἀνθρώποις· συνέβη δὲ τοῦτο παρ' Ἀθηναίους, ὅτε ἐκτίζετο ὁ Παρθενὼν καὶ ἐδιδάσκετο ἡ Ἀντιγόνη.¹

Ε. Δ. ΡΩΙΗΣ.

Τὰ ἐπόμενα ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς ἀριῶς ἐκδοθείσης περὶ Κύπρου πραγματείας τοῦ διασημοῦ περιηγητοῦ καὶ καθηγοῦ τῆς ἐθνολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου κ. Φραγκίσκου Λύερχ. Ὁ σοφὸς ξένος ἀποφαινεται μετὰ πολλῆς συμπαιθείας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἶν' ἀληθὲς ὅτι κατακρίνει μετὰ δριμύτητος τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐλαττωμάτων, ἐξάγει μετὰ ζήλου καὶ τὰ προτερήματα αὐτῶν, ἀντιπαραβάλλων δὲ ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα, καταλήγει εἰς συμπεράσματα λίαν εὐνοϊκὰ περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Σ. τ. Δ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

«Ὅτι ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες ἄριστον εἶναι ὁ οἰκογενειακὸς βίος. Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας εἶναι στενωῶς συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα καὶ συμμερίζονται εὐτυχήματα καὶ συμφοράς. Ὅπως προσπορίζουσιν εἰς ἓνα υἱὸν ἢ ἀδελφὸν τὰ μέσα τῆς σπουδῆς, γονεῖς καὶ ἀδελφοὶ ὑποβάλλονται εἰς στερήσεις καὶ πεινώσι. Οἱ ἀδελφοὶ δὲν νυμφεύονται, πρὶν ἢ ὑπανδρεύσασιν τὰς ἀδελφὰς τῶν συγκλητικῆ δ' εἶναι ἡ εὐλάβεια ἢ περιστοιχίζουσα πατέρας καὶ μητέρας. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν ἔνθερμοι λάτραι τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς καλλονῆς. Ἄλλ' αἱ γυναῖκες τῶν ἔξων κατ' οἶκον ἐργαζόμεναι, ἐν ἀφανείᾳ καὶ σεμνότητι. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ σήμερον. Ἄλλ' ἡ ἐπιβρόχῃ τῶν γυναικῶν ἐπολλαπλασιάσθη πανταχοῦ δ', ὡς γνωστὸν, οἱ μὲν ἄνδρες πλάττουσι τοὺς νόμους, αἱ δὲ γυναῖκες μορφοῦσι τὰ ἦθη.»

Ὁ Σλάβος εἶναι γεωργὸς καὶ χειρωναξ, ὁ Ἀλβανὸς μισθοφόρος καὶ κτηνοβοσκός, ὁ Τούρκος πολεμιστὴς καὶ πολιτευόμενος. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες εἶναι οἱ ἄριστοι ναῦται, οἱ εὐφύεστατοι μεγαλέμποροι· ἀντὶ δὲ τῆς ἀγροίκου προτιμῶσι τὴν λεπτὴν ἐργασίαν, τὴν καλλιέργειαν ἐκλεκτῶν προῖόντων, τὴν βιομηχανίαν, τὰς τραπε-

1. Ἀθηναίων Ἡμερολόγιον.

ζιτικὰς συναλλαγὰς. Καίπερ ἀγαπῶντες θερμῶς τὴν πατρίδα, εἶναι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔτοιμοι ν' ἀπέλωσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ὅπως ἀποκτήσωσι χρήματα. "Ο,τι ἀνυψοῖ αὐτοὺς ὑπεράνω πάντων τῶν λοιπῶν Ἀνατολιτῶν εἶναι τὸ εὐκίνητον καὶ ἐλαστικὸν αὐτῶν πνεῦμα, ὅπερ οὐδὲν δύναται νὰ καταβάλη, ὅπερ ἀνακύπτει ἐκ πάσης καταπίεσεως, ὅπερ εἶναι φωτεινὸν καὶ αἰθριον, ὡς ὁ ἑλληνικὸς οὐρανός. Ἡ ἐπιστῆμη τοὺς ἐλκύει· μία δ' εὐφυῆς λέξις τοὺς καταθέλγει. Ἡ φιλομάθειά των εἶναι ἀκαταμάχητος, πάντα τὰ ζητήματα κινουσι τὸ ἐνδιαφέρον των, ἡ μεγίστη δ' εὐδαιμονία των εἶναι νὰ ὀμιλῶσι καὶ νὰ διηγῶνται. Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ φαντασία των εἶναι ἐξαιρέτως ἀνεπτυγμένη καὶ ζωηρά.

Ἄλλ', ἀφ' ἐτέρου, πόσαι κακίαι, πόσα ἐλαττώματα! Τὴν γελοῖαν ματαιότητα των Ἑλλήνων καὶ τὴν ποταπὴν πλεονεξίαν των ἠδύνατό τις ἴσως νὰ συγχωρήσῃ, διότι μετὰ τῆς ματαιότητος συμβαδίζει διάπυρος φιλοδοξία, μετὰ δὲ τῆς πλεονεξίας ὀλιγάρκεια καὶ φειδώ. Ἄλλ' αἱ λοιπαὶ κακίαι εἶναι τοσαῦται καὶ τηλικαῦται, ὡς ἐὰν πάντα τὰ ἀμαρτήματα τῆς Ἀνατολῆς συνεσωρεύθησαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐνὸς τούτου λαοῦ ἀπορεῖ δέ τις, τῇ ἀληθείᾳ, πῶς δὲν ἀπεπνίγη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῶν. Εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν ἐλαττωμάτων τῶν Ἑλλήνων προεξάρχει ἡ ἀπιστία, ἡ ἀστάθεια, ὁ δόλος, ἡ ψευδολογία, ἡ ἀπληστία, ἡ μνησικακία. Φιλοδικίας διαθέσεως ὑπάρχει τοσαύτη ἔλλειψις, ὥστε ὁ χωρικὸς, γινόμενος ἑνορχος, ἄθωοι πάντα ἐγκληματίαν ἀναλογιζόμενος ὅτι τὸ προσεχὲς ἔτος δυνατὸν νὰ εὐρεθῇ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ βάρους τοῦ ὑποδίκου. "Οτι ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν ἱκανότητα, εἶναι μεγάλη περὶ τὰ μικρὰ, μικρὰ περὶ τὰ μεγάλα. Τίς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ εἰς τὸν Ἑλληνα πολιτικὴν εὐφυῖαν; Εἶναι ὁ ἐξυπνότατος, δραστηριώτατος καὶ καρτερικώτατος τῶν ἀνθρώπων, ὁσάκις πρόκειται ν' ἀφανίσῃ τὸν ἀντίπαλον καὶ νὰ ζημιώσῃ τὸ κράτος. Ὡς ἡ σιμωνία λυμάνεται τὴν Ἀνατολικὴν Ἑκκλησίαν, ὁ φατριασμὸς λυμάνεται τὴν πολιτείαν. Τὰ κόμματα εἶναι σπειραὶ· ἐκάστη δ' αὐτῶν ἀγωνίζεται, οὐχὶ ὅπως ἀναδείξῃ θριαμβεύοντα ἴδια δόγματα, ἀλλ' ὅπως ἀναβιάζουσα εἰς τὰ πράγματα τὸν ἀρχηγόν της διανεμηθῇ μετ' αὐτοῦ τὰς θέσεις καὶ τὰς ἀμοιβάς. Αἱ ἠθικαὶ αὗται κακίαι ἐξαπλοῦσιν ἐπὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων τοσοῦτον παχυλὸν σκότος, ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ τὰ φωτεινὰ τοῦ χαρακτῆρος των σημεῖα, τὴν φιλοξενίαν, τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ μέριμναν, τὴν γενναιότητα, τὴν φιλοπατρίαν. Ἄλλὰ διότι τὴν μὲν Ἑκκλησίαν λυμάνεται σιμωνία, τὴν δὲ πολιτείαν φατριασμὸς, δικαιοῦται τις ἄρᾳ γε νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι οἱ Ἕλληνες οὐδεμίαν κέρτηνται ἐκπολιτιστικὴν ἰ-

δέαν, ὅτι τὸ ἔθνος των στερεῖται ἀθανάτου ψυχῆς καὶ εἶναι προωρισμένον νὰ ζῆ ζωϊκὸν μόνον βίον καὶ νὰ παχύνῃ διὰ τοῦ αἵματός του ἄλλας φυλάς; "Οπως ἰσχυρισθῆτις τοῦτο, πρέπει νὰ στερεῖται πάσης ἐθνογραφικῆς γνώσεως.

"Ο,τι κατώρθωσαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 50 ἔτων εἶναι ἀναντιρρήτως μηδαμινὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ μεγαλοεργήματα ἄλλων εὐτυχστέρων ἐθνῶν, ἀλλ' εἶναι μέγα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πρὸ πεντηκονταετίας κατάστασιν τῆς χώρας. Τότε περιεσώζοντο μόνον ἀσθενῆ λείψανα τοῦ ἔθνους, διαφυγόντα τῆς σπάθης τῶν Τούρκων, τῆς πείνης, τῶν νόσων, ἐλεεινὰ καὶ ῥακένδυτα· ἡ ἐξηντλημένη γῆ μὲν παρείχε βοσκὴν εἰς πρόβατα καὶ αἴγας· ὡς οἰκίαι ἐχρησίμευον ἐρείπια καὶ σπήλαια, ἐν οὐδεμίᾳ δ' οἰκίᾳ ὑπῆρχον διαθέσιμα χρήματα. Σήμερον, μετὰ 40 μὲν ἔτη, ὅπου ἐνεφώλευον ἄλλοτε πειραταί, ἀνυψοῦνται πόλεις ἀνθηραὶ, ἡ Σύρος, αἱ Ἀθῆναι, ὁ Πειραιεύς, τὸ Ναύπλιον, αἱ Πάτραι, αἱ Καλύμαι κτλ. Τὰ χωρία ἀνέκυψαν ἐκ τῶν ἐρείπιων, ἐμεγαλύνθησαν, βρῆθουσι παιδίων. Ἐν ταῖς οἰκίαις ὑπάρχουσιν ἐπιπλα, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ὑποζύγια. Πολλαὶ οἰκογένειαι ἀπέκτησαν περιουσίαν, οὐκ ὀλίγαι δὲ καὶ πλοῦτον. Εἰς ἀναρίθμητα χωρία, ἔθνα ἔζων ἄλλοτε δύο τρεῖς Ἕλληνες, ζῶσι σήμερον οὗτοι πυκνοὶ καὶ ἔχουσιν οἰκίας καὶ κτήματα· εἰς διαμερίσματα δ' ὅλα, ἔνθα ἄλλοτε δὲν ἀντήχει οὔτε λέξις ἑλληνιστί, ἐπικρατεῖ σήμερον ἡ γλῶσσά των. Λαὸς ὅστις, ἅμα ὡς ἐπιτραπῆ αὐτῷ νὰ κινηθῇ ὀλίγον, ἀναπτύσσεται τοιαύτην δύναμιν ἀναντιρρήτως νὰ ὀμιλῇ περὶ μέλλοντος. Καὶ ταῦτα συνέβησαν ὑπὸ διοίκησιν, ἧς ἀδύνατον νὰ φαντασθῆτις φαυλοτέραν.

Ἄλλ' ἡ ἀρίστη ἀπόδειξις τῆς ζωτικότητος τῶν Νεοελλήνων εἶναι ἡ ἐπιτυχὴς ἐκπαιδευτικὴ αὐτῶν δραστηριότης. Οὐδεὶς λαὸς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, μὴδ' αὐτῶν τῶν Γερμανῶν καὶ Ἀμερικανῶν ἐξαιρουμένων, ἔπραξε τοσαῦτα ὑπὲρ τῶν σχολείων. Ἡ ἐλπίς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τοῦ Α', ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος ἐμελλε νὰ προέλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπραγματοποιήθη ἤδη. Αἱ Ἀθῆναι ἐκπέμπουσι κατ' ἔτος εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ἑκατοντάδας διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν· ἐκ τοῦ σπόρου δὲ τούτου ἐσχηματίσθησαν ἤδη καὶ ἀλλαχοῦ φυτώρια. Καίτοι ὁ λαὸς εἶναι ὀλιγάριθμος καὶ πτωχὸς, πληθὺς ἐφημερίδων καὶ βιβλίων ἐκδίδεται κατ' ἔτος ἑλληνιστί, σχετικῶς δὲ πολυάριθμοι Ἑλληνόπαιδες σπουδάζουσιν ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ ἱστορία δὲ διδάσκει ὅτι οὐδεὶς ποτε λαὸς, ἐπιζήτων τοσοῦτον διακαῶς μετὰ τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν καὶ τὰ πνευματικὰ, ἀπέτυχε περὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν.